

Várostartörténeti KI MIT TUD?

Kissé csalódottan forgatom a kezembben azt a két árva levelet, amely csütörtökig hozzám érkezett múlt vasárnap megindított sorozatunk visszhangjaként. Az utcanevekről közölt sorozatunk keltette érdeklődés azt a reményt támasztotta bennünk, hogy Szeged szülőföldszereplő lakóiban megvan az igény egy ilyen szórakoztató, egyszersmind műveltséggyarapító játék iránt, és számíthatunk a helyismereti kutatók tevékenyebb bekapcsolására is.

Talán még nem figyeltek föl elegendő az első cikkre talán még a minden kezdő nehéz igazsága érvényesül. Ezért még nem adjuk föl a kísérletet, bízunk abban, hogy a folytatás fölkelte ol-

vasóink szélesebb körének figyelmét. Kérjük tehát, *ressék elő múlt vasárnap számunkat, s olvassák újból a benne közölt felhívást.*

Már csak azért is, hogy az esetleges félreértések elkerülhetők legyenek. Alsóváros jellegével beklüdült le-velünk írója például kissé félreértette a kérdés-felelet lényegét, amikor beklüdült kérdéseire ő maga adja meg a választ. A mi játékunk alapszabálya: a kérdező olyat kérdezzen (akár olvasó, akár kutató), amit ő nem tud, de tudni szeretne; s a választ más valakitől (akár olvasótól, akár kutatótól) várjuk. Így válik kérdés-felelet játékunk kölcsönösen hasznossá.

Válaszok a múlt vasárnapi kérdésekre

A 3. kérdésre: A városba behozott baromfi (bor) után a városi vámhivataloknál kellett bizonyos összeget fizetni. Alsóváros jellege.

A rovatvezető megjegyzése: Valószínű, hogy a kérdésben föltett mindkét értelmezés — a maga idejében — helyes. Valamikor valóban volt hivatalosan is csirkeadónak nevezett illeték; ez — eddigi adataink szerint 1906-ban — megszűnt; de utána a fölemelt helypénzt a nép továbbra is — némi ironiával — csirkeadónak nevezte.

Az 5. kérdésre: Róka Antal született Szegeden, 1797. január 30-án. Atyja Róka József, anyja Dobó Rózsa. Szűrszabómester, választott bíró volt. A háza az utaszlaktanyán két házhellyel innen, a róla elnevezett Róka utcában volt. Első házasságából három születtek: A. Antal aradi pénzügyigazgató, R. József belvárosi pék (ki később Dunapatajra költözött), és R. A. (?), a méh, hogy a kutatók pontosított iskolá pedellusa. Második házasságából, Rainer fordulhassanak.

Új kérdések

7. kérdés: Juhász Gyula a szegedi munkásság Táncsics Mihályának nevezte Pestalics István cipésmestert, a szegedi kommunisták egyik vezetője beszélt a tömegekhez? Minthogy ez a tömeg a korabeli tudósítás szerint nem ért be a Kassba (a mai Hungáriába), föltehető, hogy ennek a környéken lehetett a Prossnitz-ház. De egy helytörténeti kutató úgy véli, hogy a Széchenyi tér és a Nagy Jenő utca sarkán állott. Mi a helyes?

8. kérdés: A Szegedi Új Nemzedék 1923. október 30-i számában írja egy hírből, hogy valaki „virtusból annyi rámpásbort szivott magába, hogy reggelre szörnyet halt”. Mi volt a rámpásbort?

9. kérdés: Melyik volt Szegeden a Prossnitz-ház, amelynek erkélyéről 1919. március 9-én Zarecsnik János, a szegedi kommunisták egyik vezetője beszélt a tömegekhez? Minthogy ez a tömeg a korabeli tudósítás szerint nem ért be a Kassba (a mai Hungáriába), föltehető, hogy ennek a környéken lehetett a Prossnitz-ház. De egy helytörténeti kutató úgy véli, hogy a Széchenyi tér és a Nagy Jenő utca sarkán állott. Mi a helyes?

10. kérdés: 1923. március 1-én, Somogytelepen Boros József és Jurik Katerna Miklós a munkások körében ellenállást szervezett a hivatalos hatalommal megválasztott telepi vezetőség ellen. A Szeged Új Nemzedék „vörös zavargóknak” bélyegezte őket. Ki tud róluk, kik voltak ők, esetleg élnek-e még?

Csütörtökig várjuk olvasóink válaszait az eddigi kérdésekre (a múlt vasárnap fölített 1-6. kérdésekre, és a mostani 7-10. kérdésre egyaránt), valamint kérdéseiket, melyekre választ szeretnének kapni.

Vöröskőy János:

4 FEKETE MACSKA visszatér

5.

„A gimnázium I/B osztálya halálos veszélyben forgott!” Ez gondolatnak is megdöbbentő. A valóság azonban erősebb hatást tett Bekére, amikor a tengerben közelről látta a harminc éves, eleven csitrit, amint a rajlapon ügyeskedtek. Nézte a csinos arcoskákat, a formás testeiket. Az osztály minden tagját kedvesnek találta. Aradt belőlük a kamasszok izgatós búbája, játékos szépsége. Még abból a kislányból is, aki csak derékgig volt ép: fél lábán — a gyermekparalízis áldozata volt — vasból és borból készült járógépet viselt.

Csakhamar megtalálta a hangot, ami a közvetlen, tréfás beszélgetéshez kellett. Kérdése, hogy nem a „matek” a legnehezebb-e az összes tantárgy közül, a lányok nevetve válaszolták, hogy igen. Csak hogy Sárkány tanárnő „na-

gyon tud”, és mindenkiel megszerettette ezt a tantárgyat. Beke a lányok egymásnak felelő megjegyzéseiből kihallotta, hogy az osztály becsüli, sőt szereti Sárkány tanárnőt, mert úgy érzik, hogy jóindulatú hozzájuk, s tudása elismerést érdemel. Utolsónak a földrajztanárnő hozta szóba, mire kitört a kacagás. De ebben a vidámságban nem rejtett igazi gúnyt, ellenszenv, inkább derűs fölényről árulkodott. S a KISZ-titkár volt az első, aki fölényének — ahogy az osztály elkeresztelte Csalogány kisasszonyt — pártját fogta.

— Szerintem — mondta egy barna fruska, önzetesen hátravetve hosszú hajfonatát — csak az a baja, hogy retentő önállótlan. A kirándulás is mindent papírról intézett. Hajszára úgy csinált mindent, ahogy Sárkány tanárnő meghagyta neki. Márpedig, őszintén szólva, a mi matektanárnőnk az életben is olyan precíz, mintha állandóan képleteket kellene megoldania...

— Miféle kirándulás? — adta a tájékoztatást Beke.

— Tegnap jártunk a Bakonyban — kezdte az egyik lány — s majdnem szerencsétlenül jártunk. Eppen egy turistaházhoz közeledtünk, amikor nagy robajjal összedőlt az épület. Nem tudjuk, mi történhetett, de annyit biztos, ha az autóbuszunk nem dőlgi be, akkor ma nem rajzolgatnánk itt...

Míg a lányok — egymás szavába vágva — mesélték az előző nap kalandos élményeit, Be-

A PEDAGOGIA MŰHELYÉBEN

„Az én osztályom...”

Alsó tagozatban tanítani, 6-10 éves gyerekek értelmét nyitogatni, kezüket vezetni, hogy a vonalakból görbékkel betű kerekedjen — sajátságos, szép és nehéz feladat.

— Az a szerencsém, hogy megszállottakkal dolgozhatom — mondja dr. Soós Istvánné. Harminc éve tanít, 15 éve városi szakfelügyelő, ismeri a tanítókat. — Sajátos helyzetük abból adódik, hogy egy osztály minden gondja-öröme egy tanítótól. Igazi érzelmi kötődés születik így a gyerekek és a pedagógus között. És mi mindenre teszi képessé őket! Mindig meghatódok, amikor látom, milyen oktatási segédesszket „gyártanak” és mennyit! Módszerbeli újításokon törnek a fejüket és nem eredménytelenül. Nagy lendítődő, hogy egyedül felelősek harminc gyerek indításának milyenségéért.

*

— Nehéz volt lemondani tizenöt évvel ezelőtt az osztályról?

— Ma is azt mondom, a saját osztályt, az „én osztályom”-at nem pótolhatja semmi. Dolgoztam hivatalban, úgy látszott, nem nekem való. Unatkoztam, de nagyon, az akták között. Amikor tanítani kezdtem és először jött a felügyelő, izgultam, mint mindenki. Sohasem felejttem el: tyúkot kellett rajzolnom a táblára, görcsőre sikerült, szegyen-

keztem is. Aztán felállt egy aranyos foghíjas kislány, talán Herczeg Anikónak hívták, és kijelentette: „Ugye, milyen szépen rajzol a mi tanító nénink!” Most csak a hét két napján tanítok és járok iskoláról iskolára. Ahol 13 alsó tagozatos osztály van, ott több időt töltök. Beszámítás szerint, a maga rendjén megy minden. Csak akkor bomlik meg, ha meghívunk olyan órára, ahol először próbálnak ki valamit. Örömmel megyek.

*

— Milyen időszere feladatokat megoldását várja az alsótagozatos oktatástól?

— Talán nem is az oktatástól. Ami legjobban bánt mostanában: sok a fáradt gyerek. Olyan, aki nem tudja felszabadultan elmondani otthon az élményeit, mert még dolgoznia kell, vagy már annyira elfáradt. Olyan, aki két karikás szemmel ül naponta az iskolapadban. Amikor az én kor-

osztályom tanítani kezdett, az volt a probléma, hogy a gyerekek meztől és reggeli nélkül jöttek iskolába. Most? A legdrágább tanszereket is megkapják, a papa még fél öt után otthon tanul a gyerekekkel, a szombat-vasárnap sem múlhat el anélkül, csak hogy jó jegyet szerezzen. A kicsi pedig fáradt. Érthető, hiszen folyton tanul, ahelyett, hogy sétálna a városban, még inkább a városban kívül, és játékosan olvasgatni közben a cégtáblákat, meg amit akar. Nagyobb hasznára válna. Ide kapcsolódik a másik gondom: a városi gyerekeknek kétségbeesetten nincs kontaktusuk a természettel.

A téma — tanítás, tanító-ság — kimeríthetetlen. A szó csak akkor gyérül, amikor önmagáról, életéről kérdezem dr. Soós Istvánnét. Amit megtudok, munkára vonatkozik. 1965-ben kapta meg a Munka Érdemrend arany fokozatát. Az írószatlon diafilmeket fedezek fel.

— Kedvencem: a fogalmazás, hobbi: a dia. Most fejezem be egy új forgatókönyv megírását a TANÉRT megbízásából. A film óriási segítség a gyerekeknek:

kiválasztja a lényegét, mert színes, érzelmi hatása is nagy.

*

Összefogja, vezeti a város iskoláiban folyó kísérleteket. A Tanító című szaklapban rengeteg cikke jelent meg.

— Pedig nehezen írok. De mert a legnagyobb öröm számomra, ha valami újjal kísérletezhetek, ha sikerül, közlésem. A másik hobbi: a lektorálás. Kifejezetten szórakoztat, ha értelmes emberek munkáját átnézhetem, öröm, ha elfogadják észrevételeimet, javaslataimat.

Szerencsés ember, mint mindazok, akik azt csinálhatják, amit szeretnek, amihez legjobban értenek, akiknél egybeesik a munka és a szórakozás. Így érthető, hogy mindenre jut ideje.

— Most éppen nehéz időszakban van a család. A lányom ötödikes, utolsó vizsgájára készül. A fiam a doktoriát írja, a férjem munkahelyén új számítógépet szerelnék be. Mindenki nagyon elfoglalt, szerencsére én már befejeztem ezt a forgatókönyvet. Majdnem kihagytuk a hobbi közül, pedig fontos: legjobban szeretek szép órákat látogatni. Olyanokat, ahol mint kívülről álló is megérezhetem: a lélekkel tanítót őszintén szeretik a gyerekek.

S. E.

Hazajött meghalni

Emlékezés Jávor Pálra

Furcsa elgondolni, hogy január 31-én hetvenéves volna, ha élne. Jávor Pálra úgy emlékeznek vissza a mai negyvenes túliak, mint a férfias fiatalág egykor abszolút típusára. A magyar hangosfilm első évtizedének ő volt a színészcsillaga, bajuszosan vagy bajszatlanul és örökharmincéves, ellenállhatatlan mosolyú, mindenerő győzedelmeskedő erejű és egészséges.

Ha elegáns szabású szalonruhában játszott, akkor is volt benne valami „népmesei”. Egy kisse a mesebeli hőst testesítette meg a mozik nézőterét megtöltő milliók szemében, akibe önmagukat „láthatták bele”. Miért ne diadalmaskodhatnának egyszer ők is úgy, mint Jávor Pál a filmekben? A színész hallatlan népszerűsége tehát nem is annyira színjátszó tehetségének szült, inkább annak a típusnak, amelyet megtestesített. A harmincas években, s a negyvenes évek elején készült magyar filmek zöme-

voltaképpen nem adott Jávornak igazán művészi feladatokat.

Az igazi színművészet rájongói úgy is tekintettek rá egy kisse: filmszínész, nem több, sikerember. Aztán a Nemzeti Színházban, olyan szerepekkel, mint a Rómeó és Julia Mercutioja, a Nóra Rank doktora vagy Peer Gynt; kiderült — Jávor Pál színész a javából. — S az előretörő fasizmus éveiben az is kiváltság, milyen becsületes ember. Magyarországon német megszállása után le is parancsolták a szinpadról, majd börtönbe s koncentrációs táborba vették.

A felszabadulás után a Művész Színházban A makrancos hölgy Petruchióját játszotta el, majd kiment Amerikába. Csak 1957 késő őszén tért vissza, sok csalódással a háta mögött, nagybeteg. „Hazajött meghalni” — mondták rá, akik a hajdani férfiszépséget romjaiban látták viszont.

D. L.

Rizstermelők téli munkája

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság termelőszövetkezetében befejezéshez közeledik az elmúlt esztendő eredményeinek felmérése: a munkaversenyben a győzelmet a Mundok-jársbelsi Tonszan gazdaság kollektívája szerezte meg. Ebben a gazdaságban 7 hektár földről hektáronként 142 métermázsza rizst gyűjtöttek be. (Az országban a rizs terméshozama átlagosan 60-70 métermázsza hektáronként.)

Az idei tél szokatlanul enyhe időjárással köszöntött be. A kedvező időjárást a szövetkezeti tagok alaposan ki is használták és kellőképpen felkészültek a tavaszi munkákra. A traktorosok most korábban fogtak hozzá a szántáshoz. Számos rizstermelő gazdaságban már folynak a palántázás előkészületei, másutt a gépek teljes létszámban a mezőn vannak; folyik a vetésterület átállítása új kultúrákra, javítják az öntözőrendszereket.

NAPI KISLEXIKON

az iskola-tévéről

Ma délelőtt azoknak érdemes korán a televízió elé ülni, akik angolul vagy németül tanulnak. A hétnek minden televíziós napján délelőtt pedig általános iskolai tanulmányaikhoz kaphattak segítséget a fiatalok.

● Stáb?

A Magyar Televízió székházában mintegy 100 fős stáb foglalkozik azzal, hogy az iskolatévét hallgatónak minél több érdekes, szemléletes előadást készítsen. Esetenként több mint 6500 percnyi új műsort készítenek. S ha már a számoknál tartunk: hetenként 600 percet sugároz az iskolatévét.

● Kiknek?

Környezetismereti, olvasási és rajztanfáti műsort az általános iskolák negyedikesei részére adnak. A felső tagozatosok szinte mindegyike tantárgy oktatásához segítségére találhat az iskolatévén, a középiskolások tanulmányaikban négy nyelvre oktató és filmesztétikai óráit vehetik igénybe. Tavaly felsőfokú matematikai előadásokat is sugároztak azoknak, akik egyetemi felvételre készültek. Az iskolatévét vállalta a pedagógiai ismeretterjesztő műsorok szervezését és az idei Ki mi-ben tudós vetélkedő lebonyolítását.

● Tervek?

Az iskolatelevízió nyolc éve tölti be — s egyre sikeresebben — nemes hivatását. Az egyelőre szórványos hatásvizsgálatoknál jóval fejlettebb visszacsatolási módszerek kidolgozása után lehetővé válna az is, hogy a tévé által megszerzett tudás egyben bizonyítékká, oklevélle is váljon. Ilyen tervek készültek a Számítástechnikai Oktatóközpont közreműködésével szervezendő tanfolyamra. Jelenleg lényegében még szemléletössző az iskolatévét, perspektívá vizont arra jogosítják, hogy a távkutatás egyik formájává váljék.

(Folytatjuk.)